

لیکونکی : الکساندریا ستین کو «Alexandra Sitenko»
منبع اودخپریدو نیته : ریسپونسیبل ستیت «21-02-2025»
ژباړونکی : پوهندوی دوکتور سیدحسام «مل».

دا پنځه هیوادونه په داسې یوه ډله بدل شوي چې کولی شي د سوداګرۍ او امنیت لپاره یو پیا وړی گوزار ولري

*****

**مینځني آسیا د ترومپ په نوی زمامداری یا دوره
کي په یو مینځني ځواک به واوړی یا سیالی به
وکړي**

**Central Asia becomes middle power contender in new
Trump era**

ولسمشر ډونالد ترومپ په دې وروستیو میاشتو کې په اوکراین او شاوخوا سیمو کې د پوځي شخړې د ډیپلوماتیک حل په اړه د خپلو زروو څرگندونو سره په رسنیو کې خورا غوغا راپورته کړې ده. د دسمبر په پیل کې په دې لار کې د هغه یو اقدام د قزاقستان له ولسمشر **قاسم جومارت توکایف** سره د تلیفون له لارې د دې مسلې په اړه د هغه نظر وغوښت.

دا حقیقت چې **ترمپ** به **د توکایف** سره د خبرو لپاره تلفون پورته کړي نو وړاندیز کوي چې قزاقستان کولی شي په اوکراین کې د ډیپلوماتیک حل په لټه کې د لوبغاړي په توګه رول ولوبوي. سربیره پردې، دا د منځني آسیا وړتیا په ګوته کوي چې په یوریشیا او هاخوا کې د سولې او امنیت جوړښت ته ښه ورکړي. د **ترمپ** د نوي ادارې هیلو ته په پام سره، احتمال لري چې د منځني آسیا په اړه د متحده ایالاتو پالیسي ممکن د لوړولو لپاره وي.

د منځني آسیا تکامل «evolution» د منځني ځواک په توګه

په تیرو وختونو کې، مرکزي آسیا دخپلو امنیتي ستونزو له امله په نړیواله کچه د ستونزو د رامینځته کونکي په توګه پیژندل کېده: د اسلامي افراطیت ګواښ، کورني بې ثباتي او تکراري یا پرله پسې سیاسي او ټولنیزې نښتې، د اوبو او چاپیریال مسلې او همدارنګه د شوروي اتحاد له ړنګیدو راهیسې د قرغزستان، تاجکستان او ازبکستان ترمنځ سرحدې شخړې.

د مختلفو پېښو سره سره، وروستیو کلونو ښودلې چې مرکزي آسیا کولی شي په ښه توګه د ثبات په فکتور، د یو خپلواک امنیتي لوبغاړي او په نړیوال سیاست کې په یو منځني ځواک بدل شي.

لومړی اوترټولو مهم، خبره دا چې سیمه ایزه همکارۍ ګرندی شوي او د هیوادونو ترمنځ اړیکې ښه شوي دي. د قرغزستان او ازبکستان ترمنځ د پولې ټاکل په رسمي ډول د 2023 په لومړیو کې بشپړ شول، همدارنګه تاجکستان او قرغزستان د 2024 کال په پای کې د جنجالي سیمو په اړه یوې موافقې ته ورسیدل. قزاقستان او ازبکستان، چې د لسيزو راهیسې په سیمه کې د سیاسي او اقتصادي برتري لپاره سیالي کوي، په 2022 کې د اتحاد تړون لاسلیک کړ. د دې دوو اقتصادي پلوه خورا متحرک او نفوس لرونکو هیوادونو یو ترکیب د سیمه ایزې همکارۍ او امنیت لپاره بنسټیز دی.

په پای کې، د مرکزي آسیا د هیوادونو د امنیت شورا د سکرترانو لومړی غونډه تیر کال تر سره وشوه. او هغه داچې میراثي یا راپورته کیدونکو بیولر شخړې په سوله ایز ډول حل او د هر هیواد د ظرفیتونو په راټولولو سره، سیمه د نړیوالې سولې او امنیت جوړښت د بیاجوړولو په پروسه کې په نړیوال سټیج کې په یو پیاوړی او ډیر اغیزمن لوبغاړي سر راپورته کړل.

د C5+1 (د مرکزي آسیا پنځه هیوادونه او متحده ایالات) د بهرني سیاست ښه چې د جنوري 2022 راهیسې په لوړه کچه رامینځته شوي، په دې لور یو بل ګام دی. که د **چین** ولسمشر **شي جین پینګ**، د جرمني چانسلر **اولاف شولز**، یا د روسیې ولسمشر **ولادیمیر پوتین** سره په غونډه کې وي، د پنځو مرکزي آسیایي هیوادونو مشران (د ترکمنستان په

گډون، چې له اوږدې مودې راهيسې يې د انزوا کولو چلند غوره کړی دی) د ورته ميز شا وخوا کی سره ناست وو - يعنی په پایله کې يو پرمختگ چې خورا هيله بښونکی دی.

د سيمې بهرنۍ ټينگار لا دمخه له افغانستان څخه د لويديځو ځواکونو له وتلو سره پيل شوی و. پداسې حال کې چې د مرکزي آسيا هيوادونه يو وخت په افغانستان کې د لويديځو عمليا تو لپاره د پل سر وو، دوی اوس په لويه کچه په خپله دي ترڅو د هغو ننګونو سره مقابله وکړي چې پاتې دي.

د ټرمپ له نوي ادارې سره ګوري C5

دا د ټرمپ د لومړي ولسمشرۍ په جريان کې وه چې د مرکزي آسيا لپاره د متحده ايالاتو اوسنی ستراتيژي [2019-2025] جوړه شوه. دا د يوې ډيرې باثباته او سوکاله مرکزي آسيا د جوړولو په توګه تعريف شوی چې د سيا سي، اقتصادي او امنيتي ګټو تعقيبولو لپاره آزاده وي چې په خپلو شرايطو کې د مختلفو شريکا نو سره وي او دا د نړيوالو بازارونو سره تړلې وي. دا د يادونې وړ ده چې د متحده ايالاتو ستراتيژي د لوی ستراتيژیک خپلواکي لپاره د سيمې د هيلو سره سمون لري، کوم چې د راڅرګنديدونکي منځني قدرتونو ځانګړتيا ده

په عمل کې، د بهرنيو چارو وزيرانو په کچه د C5+1 بڼه، لکه څنګه چې په ستراتيژي کې تصور شوی، د ټرمپ د ځای ناستي، جو بايډن لخوا د دولتونو د مشرانو کچې ته پورته شوه، کله چې هغه په (2023) کې په نيويارک کې د پنځو مرکزي آسيا هيوادونو مشرانو سره وليدل. نوی رامینځته شوی B5+1 بڼه - د C5+1 لپاره د خصوصي سکتور په مشرۍ سيال - د متحده ايالاتو او مرکزي آسيا ترمنځ د لوی اقتصادي ملګرتيا د ودې لپاره د عامه-خصوصي ډيالوګ اسانتيا برابروي .

خو، څرنګه چې امريکا، که د جمهوري غوښتونکو يا د ښوکر اتانو لخوا اداره کيږي، هڅه کوي چې په چين باندې خپل انحصار کم کړي، نو دا ډيره ممکنه ده چې د ستراتيژيکو سرچينو په برخه کې همکاري به د سيمې سره د ټرمپ د تعامل لپاره په زړه پورې وي په دې شرايطو کې، د مرکزي آسيا سره د مهمو منرالونو په اړه خبرې اترې، چې په 2023 کې رامینځته شوي، خورا مهمې دي . چين د ډيرې هغو منرالونو لپاره د وارداتو ترټولو مهمه سرچينه ده چې د متحده ايالاتو حکومت لخوا د ستراتيژيک په توګه پېژندل شوي، لکه ليتيم، کوبالت يا نکل . ستراتيژيکي سرچينې او د انرژۍ اوږدمهاله همکاري په دې توګه د ټرمپ د نوي ادارې او مرکزي آسيا ترمنځ د اړيکو احتمالي کلیدي ساحې دي .

د منځنی آسيا د ستراتيژي تازه کول به د لږترلږه دوو لويو پرمختګونو په رڼا کې اړين وي . لومړی، د ټرانس-کاسپيان ټرانسپورټ دهليز (TCTR) د نور پراختيا لپاره مخ په

زیاتیدونکی اهمیت او اړتیا، چې د منځني دهلیز په نوم هم پیژندل کیږي، چې د کسپین سمندر او قفقاز څخه تیریری، د روسیې څخه تیریری او د صنعتي توکو او فوسیل انرژي لپاره دی. امریکا او اروپایي اتحاديې پدې وروستیو کې د منځني دهلیز د پیاوړتیا لپاره په ملگرتیا موافقه وکړه .

دوهم، د ۲۰۲۵-۲۰۱۹ ستراتیژي په اصل کې په افغانستان متمرکز ه وه په ۲۰۲۱ کال کې د امریکا له وتلو راهیسي، امریکا طالبان یا کوم بل سازمان د افغانستان د حکومت په توګه نه دی پیژندلی، چې د منځني آسیا ایالتونه یې په افغانستان کې د پرمختګونو د څارني او د امریکا-افغان متحدینو د دوامداره ځای په ځای کولو کې د همغږۍ په توګه خورا مهم کړي دي په دواړو حالتونو کې، قزاقستان او ازبکستان - مخ په زیاتیدونکي منځني ځواکونه او په سیمه کې د امریکا ستراتیژیک ملګري - احتمال لري چې رول ولوبوي.

د یوې ډلې په توګه مانور کول

د روسیې، چین، ترکیې، ایران او لویدیځ د ګټو په تقاطع کې د مرکزي آسیا جغرافیه پدې معنی ده چې یو واحد هیواد، حتی د قزاقستان په څیر لوی او اقتصادي پلوه نسبتا پیاوړی هیواد، د اوږدې مودې لپاره د منځني ځواک د چلولو وړتیا په مؤثره توګه ساتلو امکان نلري. پر ځای یې، د سیمې پنځه هیوادونه د سیمه ایزې اجندا سره د یوې ډلې په توګه د عمل کولو پرمهال د خپلو ګټو تعقیب لپاره غوره ځای لري. دا هغه څه دي چې قزاقستان، قرغزستان، تاجکستان، ترکمنستان او ازبکستان په ځانګړي ډول له ۲۰۲۲ راهیسي هڅه کوي.

د دې په پام کې نیولو سره، دا د ترمپ ادارې لپاره منطقي ده چې د معاملي پر بنسټ چلند تعقیب کړي چې د مرکزي آسیا هیوادونو لخوا بنودل شوي بهرني سیاست عملي کولو ته ځای ورکړي. د متحده ایالاتو نوي اداره به ښه مشوره ورکړل شي چې د مرکزي آسیا هیوادونو ترمنځ د زیاتیدونکي تعامل څخه ګټه پورته کړي، او همدارنګه د ستراتیژیکو ملګرتیاو او اتحادونو پراخه شبکه کې، چې روسیه، چین، ترکیه او عربي نړۍ پکې شامل دي، د انرژي، اتصال او امنیت په برخه کې د ښکیلو ټولو لوبغاړو په ګټه پورته کړي.

ددې مقالې دلیکونکي په اړه څو کرښې:

الکساندرا سیتینکو

ډاکټر الکساندرا سیتینکو یوه خپلواکه سیاستپوه او څېړونکې ده چې په برلین کې میشته ده. هغه د نړیوال سولې او امنیت نظم، جیوپولټیک پورې اړوند مسلو باندې کار کوي چې تمرکز یې په یوریشیا، بریکس او د روسیې د ګلوبا سره اړیکې دي.

په درناوی «28-02-2025»

